

วิเคราะห์การดำเนินงานโครงการกีฬาไม่สมัครวิชาชีพของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี

ตลอดระยะเวลา 30 ปีที่เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีก่อตั้งบริษัทป่าไม้สมัครวิชาชีพอาจ
กล่าวไคววการดำเนินงานของบริษัทไม่ประสบความสำเร็จตามความคาดหมายของ เจ้าพระยา
สุรศักดิ์มนตรี ในบทนี้จึง เน้นการ วิเคราะห์หลังปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ
ในการดำเนินกิจการ โดยแบ่งหัวข้อศึกษาค้นนี้ คือ

1. เงินทุน ในเรื่อง เงินทุนถือเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญประการหนึ่ง การ
ดำเนินธุรกิจใด ๆ หากปราศจาก เงินทุนที่พอเพียงแล้ว การดำเนินงานก็ยากที่จะบรรลุ
ผลสำเร็จได้ โดยเฉพาะธุรกิจการค้าป่าไม้แล้ว เงินทุนยังมีความสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะ
โดยธรรมชาติของธุรกิจดังกล่าวที่ต้องอาศัย เงินทุนจำนวนมาก เพื่อใช้จ่ายไปทางด้านการ
ของสัมปทาน เขาป่าไม้เพื่อดำเนินธุรกิจการค้าซื้ออุปกรณ์การผลิต เป็นต้นว่า เครื่องตัดฟันต้นไม้
เครื่องขนส่งในการชักลากไม้ เครื่องแปรรูปไม้ ฯลฯ นอกจากนี้แล้วยังใช้จ่ายทางด้าน
ค่าขนส่งไม้จากบริเวณป่ามายังโรงงานและคานางานอีกด้วย จึงจะเห็นได้ว่าธุรกิจ
ป่าไม้จำเป็นต้องมี เงินทุนจำนวนมาก เมื่อเป็นเช่นนี้จึง เป็นการยากที่จะดำเนินธุรกิจตาม
ลำพัง จำเป็นอยู่เองที่คงดำเนินการในรูปของบริษัทซึ่งอาศัยการ เรียกระดมทุนจากหุ้นส่วน
จำนวนมาก เพื่อสนับสนุนกิจการให้ดำเนินต่อไป อย่างไรก็ตามปรากฏว่าการดำเนินงาน
ธุรกิจป่าไม้สมัครวิชาชีพของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีในระยะแรก เริ่มอาศัยการ ลงทุนตาม
ลำพัง เฉพาะของตนเอง ซึ่งจะมีผลต่อกิจการธุรกิจป่าไม้สมัครวิชาชีพในภาพรวมที่ควร

เมื่อเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีตัดสินใจลงมือดำเนินการในธุรกิจป่าไม้แล้ว เงินทุน
ในระยะแรกเริ่มมาจากหนี้ที่สะสมเมื่อครั้งรับราชการ เงินจากการ ขายที่ดินแก่ชายที่ศาลา
แดงประมาณ 150 ไร่ ที่กิ่งคาลนนร เมืองประมาณ 100 ไร่ ที่พระประมวญประมาณ
100 ไร่ และเงินจากพระคลังข้างที่จำนวน 64,000 บาท เงินต้นครั้งแรกใช้จ่ายไปใ
ด้านขอสัมปทานป่าไม้กระยาเลยและใช้จ่ายไปในด้าน การซื้อโรง เลื่อยของกรมหมื่นภูเรศ
ธำรงศักดิ์ ซึ่งระบรทุกไม่ รถบรทุกสินค้า อย่างไรก็ตามก็ปรากฏว่าหนี้ที่ลงไปในการหา

ป่าไมกระยะหลายคองไซทูนมากกว่าการห้าป่าไม้สักทางเหนือ ซึ่งลงแรงลากซุงเท่ากันแต่
 ราคาน้อยกว่ากันถึง 1/4 เท่าทำให้ไม้โดยกล่าวไรเท่าที่คาดหวัง นอกจากนี้เครื่องจักรที่
 ซื้อมามีขนาดเล็กและต่อมาชำรุดเสียหายคองไซทูนเพิ่มขึ้นเพื่อซื้อเครื่องจักรสำหรับการ
 เลื่อยไม้ การลากไมซุงออกจากป่า ซึ่งถ้าอาศัยตนตามลำพัง เจ้าพระยาสุรศักดิ์คงจะดำเนิน
 การไม่ได้ จำเป็นต้องรวมทุนกับบริษัทอื่น ๆ เพื่อพยุงฐานะของบริษัท และในครั้งนั้นพระยา
 สุรศักดิ์ได้ขอใบบริษัทกิมเซงหลีเข้ามาถือหุ้นส่วนรวมด้วย

ถึงจะเห็นได้ว่าเรื่องเงินทุนเป็นเรื่องสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานในทางธุรกิจ
 ป่าไม้ของเจ้าพระยาสุรศักดิ์ ปัญหาสำคัญของเรื่องเงินทุนเกิดขึ้นจากการคาดการณ์ในการ
 ลงทุนผิด เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีหวังแค่เพียงผลกำไรที่จะได้ โดยขาดความละเอียด
 รอบคอบในการประมาณทุนที่จะลงไปในอนาคตข้างหน้าที่ต้องอาศัยทุนอีกเป็นจำนวนมาก
 ถึงที่กรมขุนสรรพศาสตร์ และกรมขุนมรุพงษ์ศิริพงษ์ กล่าววา

"... เรื่องนี้มากลัวความผิดของเจ้าพระยาสุรศักดิ์จะไม่พอ... ถ้าชลพระบรมม.
 ราชานุยุตจัดตั้งโรงเลื่อยถวญเครื่องจักรแล้ว คงจะเป็นเศรษฐีทีเดียว แต่
 การที่คิดนั้นเหตุไถ่ประมาณลงไปให้ขาด โดยแนวจะตองลงทนอยางใดเท่าใด
 จึงจะโดยผลให้เป็นการแน่ชัดไม ลงทนห้าไปครั้นเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีหมดทุน
 แล้ว จึงไถมาชักชวนให้อวด... ครั้นฉวยหลังไมลงไมไถท่วหวญ คองสร่ว
 ทวงรถไฟขนาดสาขามากหน้า ขึ้นไปจากไมลงมากยิ่งเป็คองทนมากยิ่ง ครั้นใด
 ไมลงมาเลื่อยโรงเลื่อยก็เลื่อย ไมพอที่จะเป็นกำไรใด... ภาวดีเจ้าพระยา
 สุรศักดิ์ พระยามหิมบาลที่จักถูไปและรุดเป็นการสรบสรวยไมเขาใจทางพอกา
 ไมไถคงงบประมาณในทางพอกา ทุนที่ลงไปและผลดีไถจึงไมเพียงพอเป็นแต่
 คิดตามทุนไปทุกคราว"(1)

ปัญหาที่เกิดจากการคาดการณ์ในเรื่องเงินลงทุนผิดไป มีส่วนต่อการดำเนิน
 ธุรกิจของเจ้าพระยาสุรศักดิ์ ไม่แต่เพียงมีผลถึงกำไรที่คาดหวังจะได้น้อยลงไป ยังมีผล

(1) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 ม. 16.2/83.

ในธุรกิจของบุคคลซึ่งก้าวร้าว ในท้ายที่สุดหัวใจของ ขาดทุนและ เพื่อหยุดฐานะของบริษัทต่อไป เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี องไพบริษัทบอร์ เนียวเข้าม รวมทุนครยอย่างไรก็ตามไม่อาจจะหยุดฐานะต่อไปได้ คงใช้วิธีกเงินจากพระคลังข้างที่ จวบจนกระทั่งปี 2474 เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรียังไม่สามารถไ้หนี้เงินกู้ให้แก่พระคลังข้างที่ และหลังจากเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี แกรกรม กิจการบริษัทศรีราชาตนจำกักก็ถูกโอนไปเป็นของพระคลังข้างที่ในป็นนั้เอง

2. การจัดการ การดำเนินกิจการธุรกิจถือได้ว่าเป็นกิจกรรมทาง เศรษฐกิจที่ดีของอาศัยการ ทำงานอย่างมีระบบ นับตั้งแต่การสำรวจหาขอมูลเพื่อประกอบการวางแผนโครงการ การวางแผนงาน เป็นลำดับขั้นตอน การประเมินค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ ทั้งแต่ระยะแรกเริ่มและอนาคตข้างหน้าตลอดจนรายละเอียดการใช้จ่ายซึ่งต้องลงบัญชีไว้เป็นหลักฐาน แต่สำหรับการดำเนินงานของ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีในธุรกิจการทำป่าไม้นั้นจะ เห็นว่าเป็นการดำเนินงานที่ไม่มีระบบ นับตั้งแต่ระยะแรกเริ่มซึ่งมีพื้นที่ป่าไม้มากกว่า 2441 (1) ซึ่ง เป็นการ คัดสินใจลงมือดำเนินการ เพียงอาศัยประสบการณ์อย่างผิว เป็นในขณะที่เป็น เสนาบดีกระทรวง เกษกร ดังนั้นขอมูลที่ได้จึงไม่พอเพียง ทำให้เกิดข้อบกพร่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้การคำนวณเรื่อง เงินลงทุนผิดพลาดไป เช่นการ ขอสัมปทานตัดไม้กระยาเลย เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ขาดขอมูลอย่างละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของไม้กระยาเลย ทำให้ต้องใช้ทุนมากกว่าการทำป่าไม้สัก ผลกำไรที่ได้ไม่คุ้มกับทุนที่ลงไป เพราะไม้กระยาเลยมีราคาน้อยกว่าไม้สัก นอกจากนี้ยังขาดการวางแผนระยะยาว เช่นกรณีการส่ง เครื่องจักร และ รถไฟเพื่อมาใช้ในกิจการป่าไม้

ในระยะแรกกิจการมีขนาดเล็ก เครื่องจักรที่ส่งเข้ามาใช้ โดยเฉพาะกับกิจการที่แรกเริ่มก่อตั้ง เท่านั้น ต่อมาเมื่อต้องการขยายกิจการให้ใหญ่โตขึ้น เครื่องจักรที่ส่งเข้ามาในระยะแรกใช้การไม่ได้ ทำให้ต้องลงทุนเพิ่มขึ้น เป็นจำนวนมาก เพื่อสั่งซื้อ เครื่องจักร และ รถไฟเข้ามาใหม่ เหตุที่เป็น เช่นนี้ เนื่องจาก เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีขาดประสบการณ์ที่แท้

(1) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ รัชกาลที่ 5 ม. 16.2/83.

จริงในด้านการดำเนินงานธุรกิจ มีความรู้เพียงผิวเผิน แม้ว่าจะแก้ไขขอบปรองดองดังกล่าว
 ควบคู่กันกับมีส.เตอร์ลูนาเร่ก็เป็นผู้ช่วยก็ตาม แต่เนื่องจากตัวท่านเองขาดประสบการณ์ที่
 ก็พอ ทำให้ไม่สามารถติดตามงานของผู้ช่วยอย่างใกล้ชิด ดังนั้นเมื่อมีส.เตอร์ลูนาเร่ก็ช่วย
 ถึงแก่กรรม เจ้าพระยาสุรศักดิ์จึงไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้ต้องหยุดกิจการไปชั่วคราว
 ซึ่งจะมีผลให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง เกิดความสูญเปล่าทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจาก
 เจ้าพระยาสุรศักดิ์มีโรคขาดการแก้ไขจะทำให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น อย่างไรก็ตามเจ้าพระยา
 สุรศักดิ์ก็ได้นำการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่การแก้ไขปัญหาดังกล่าวไปเพียงเพื่อให้บริษัทอยู่
 รอดเท่านั้น มิได้ถือเป็นประสบการณ์ที่จะวางแผนต่อไปในอนาคต ดังจะเห็นได้จากหลัง
 จากปิดกิจการไป 2 ปี อันเนื่องจากผู้ช่วยเสียชีวิต ในปี 2443 ได้เริ่มลงมือดำเนินงาน
 ต่อไป และในครั้งนี้ได้ขอให้บริษัทกิมเฮงหลีเช่ารวมดำเนินการพร้อมทั้งมอบให้บริษัท
 ดังกล่าวเป็นผู้จัดการ แต่ในระยะเวลาต่อมาเมื่อบริษัทดังกล่าวถอนทุนคืนมีผลให้บริษัท
 ศรีราชาของขาดทุน จำเป็นต้องหาทุนเพิ่มขึ้น โดยการขอให้บริษัทบอร์เนียวรับทอด
 ดำเนินการแทน ซึ่งการแก้ไขเช่นนี้เป็นวิธีการที่โชคร้ายเสียเปรียบกว่าครั้งก่อน ดังนั้นเมื่อ
 บริษัทบอร์เนียวถอนทุนคืนในระยะต่อมา กิจการบริษัทศรีราชาที่ทรุดลงไปอีกจนถึงขั้นเกือบ
 ลมละลาย ต้องขายหุ้นให้แก่กรมพระสวัสดิ์วิวัฒน์วิศิษฎ์ เจ้าฐานะของกิจการให้ดำเนินต่อไป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผลการดำเนินงานของบริษัทป่าไม้ศรีราชาปราศจากการวางแผน
 การอย่างมีระบบ นับตั้งแต่แรกเริ่มเมื่อตั้งบริษัทขึ้น กฎเกณฑ์ของบริษัทเริ่มจะมีการวาง
 ขอบบังคับขึ้น เมื่อครั้งบริษัทบอร์เนียวมาดำเนินการร่วมกับบริษัทป่าไม้ศรีราชา อย่างไรก็ตาม
 ตามเจ้าพระยาสุรศักดิ์ได้ดำเนินการตามขอบบังคับที่วางไว้หรือไม่ โดยเฉพาะขอบบังคับที่
 วางไว้ว่าจะต้องมีรายงานการครบถ้วน มีการประชุมใหญ่อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง การ
 ละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎของบังคับเช่นนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บริษัทศรีราชาต้องเสียเปรียบให้
 กับบริษัทบอร์เนียว ซึ่งตามข้อตกลงในการร่วมดำเนินการของทั้งสองบริษัท ตกลงไว้ว่า
 ผลประโยชน์ที่ใดเมื่อหักค่าสึกหรอหรือร้อยละ 10 หักค่าจัดการร้อยละ 5 ให้กับบริษัท
 บอร์เนียวแล้ว ที่เหลือจึงแบ่งกันคนละครึ่ง แต่ปรากฏว่าเมื่อเริ่มลงมือดำเนินการไปเป็น
 เวลา 10 ปี บริษัทบอร์เนียวไม่ไหลผลประโยชน์แก่บริษัทศรีราชาแต่อย่างใด จึงเกิด
 ความฟ้องร้องขึ้น ในท้ายที่สุดบริษัทศรีราชาต้องเสียค่าตอบแทนแก่บริษัทบอร์เนียวที่เป็น

ผู้จัดการใหญ่บริษัทถึง 300,000 บาท นับเป็นการที่เพิ่มขึ้นจนถึงกับต้องกู้เงินมาใช้หนี้
นี้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่วางไว้อย่างเป็นระบบ อันมี
ผลสะท้อนในฐานะของบริษัทฯ คง

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จึงเห็นได้ว่า การดำเนินงานทางด้านการเงินของ เจ้าพระยา
สุรศักดิ์มนตรี เหตุสำคัญมาจากการดำเนินงานที่ไม่มีระบบ แปรว่าท่านจะออกหนังสือความพาด
เพียรพยายามก็ไม่ประสบความสำเร็จ ตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องในการจัดการ การ
ขาดประสิทธิภาพ ความชำนาญ ทำให้กิจการต้องล้มเหลว ไม่เพียงแต่เจ้าพระยาสุรศักดิ์
เท่านั้น ยังมีกิจการของนายทุนไทยคนอื่น ๆ อีก ที่ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องในเรื่องนี้
เช่นกรณีของบริษัท รางพระพุทธรูปจากัด ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ความ
ล้มเหลวของบริษัทนี้อาจมาจากหลายสาเหตุ แต่สาเหตุประการหนึ่ง คือ ข้อบกพร่องใน
การจัดการ ควบ ก็ จะขอยกกรณีบริษัท รางพระพุทธรูปจากัด มาศึกษาถึงข้อไปนี้

บริษัท รางพระพุทธรูปจากัด ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2444 (1) สมเด็จพระ
พระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดตั้งบริษัทและขอสัมปทาน
แยกเส้นทางจากทางรถไฟหลวงสายลพบุรี ตั้งถนนกิโลเมตรที่ 27 ไปถึงลานพระบาทพระยะ
ทางยาว 475 เส้น (2) เป็นบริษัทที่ไต่รับพระบรมราชานุญาตพิเศษ (charter) (3)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
..... (1) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 7 พ. 1/8 ฎีกากรมพระนราธิป
ประพันธ์พงศ์ เกี่ยวกับการร รางพระพุทธรูปจากัด พระราชทานยกดินและพระราชทานที่ดิน เป็น
สิทธิ์ 19 เมษายน 2469 - 16 มีนาคม 2472.
(2) ปิยะนาค มุขนาท, การวางรากฐานการคมนาคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รายงานผลการวิจัยทุนวิจัยชาติภูมิเขตกมโกล จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย กันยายน 2518; หน้า 143.
(3) charter หรือกฎบัตร หมายถึงประกาศพระราชทานพระบรมราชานุญาต
พิเศษ โดยมากจะได้ concession (สัมปทาน) ก่อน เมื่อตั้งเป็นบริษัทแล้วจึงจะได้
charter; หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 7 พ. 1/18 ฎีกากรมพระนราธิปฯ.

เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2444 (1) ตั้งขึ้นด้วยทุน 479,000 บาท เป็นเงินที่มาจาก พระคลังข้างที่ 70,000 บาท พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นนครราชสีมา 10,000 บาท โดยบริษัทจะส่งดอกเบี้ย 7 เปอร์เซ็นต์ (2) บริษัทนี้พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์เป็นผู้จัดการดำเนินการเอง ปรากฏว่าการดำเนินของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์มีข้อบกพร่องดังนี้คือ (3)

1. ทว่าการละเมิดกฎหมายตั้งแต่ พ.ศ. 2448 ไม่มีลงทะเบียนรายนามผู้ถือหุ้น ไม่ยื่นบัญชีให้หุ้นส่วนทราบ
2. พ.ศ. 2452 เจาหน้าที่จากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติไปตรวจบัญชีพบว่า บัญชีระเบียบหนึ่งจะลงบัญชีเพียงครั้งเดียว การจ่ายเงินกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์จ่ายตามพระทัยเพียงผู้เดียว ผู้ถือหุ้นไม่ทราบ
3. พ.ศ. 2458 มีมรรยาธเวียนกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ว่าไม่มีการงบบุคลากรและการแสดงความไม่สุจริต เช่น ไม่มีการประชุมผู้ถือหุ้น ไม่มีการประชุมใหญ่ประจำปี
4. ไม่ใช้หนังสือที่กฎหมายกำหนด

มีการพิจารณาความผิดของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ 2 ประการ คือ ประการแรกกองตอนประกาศพระราชทานอำนาจพิเศษ และประการที่สอง เป็นความผิดคดีอาญา การส่งฟ้องจะทำให้เสียพระบรมราชูปถัมภ์ จึงให้กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ปฏิบัติให้ถูกต้องโดยเรียบรอย ซึ่งรับว่าจะปฏิบัติให้เรียบร้อย ภายในปี พ.ศ. 2472 พระคลังข้างที่ตั้งคณะกรรมการสำรวจทรัพย์สินของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์เพื่อจะไต่ถามไขปัญหาให้ถูกต้องไต่ถาม เจ้าพระยาอภัยราชา เจ้าพระยาธรรมมา และพระยาสุภกรรม กำหนดการไว้ดังนี้

(1) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 7 พ. 1/8.

(2) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 6 ค. 4/7 เรื่องจะฟ้องบริษัท
กรมพระพุทธบาทซึ่งทำผิดสัญญาหุ้นกับ เชนเซอร์ 22 พฤษภาคม 2455 - 13 สิงหาคม 2456.

(3) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 7 พ. 1/8.

การใช้หนี้สมัยรัชกาลที่ 5 ภายจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ 70,000 บาท และกรมหลวงนครราชสีมา 10,000 บาท ไซ้เป็นหนี้ในบริษัทไฟฟ้าสยามของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ 680 ทุน เป็นจำนวนเงิน 106,760 บาท ไซ้หนี้แล้วเหลือเงิน 26,760 บาท คอกเบี้ยค้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2450 เป็นเงิน 105,000 บาท พระราชทานยกหนี้ให้ การใช้หนี้สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นเงิน 157,123 บาท ไซ้ที่วัง ที่ดิน 5 ไร่ ๓ งาน เครื่องทองรูปพรรณ ๓ ไร่ ๓ งาน 100,260 บาท รวมกับเงินที่เหลือจากหนี้บริษัทไฟฟ้าสยาม 26,760 บาท รวมเป็นเงิน 127,000 บาท ยังไม่ครบหนี้ที่เก่า ยังขาดเงินอีก 20,419 บาท ไทยัคหนบริษัท ๓ ไร่ ๓ งาน พระพุทธบาท 204 ทุน เป็นประกัน ที่ดิน ที่วังที่ไซ้หนี้ทำสัญญาขายฝาก จะไถ่คืนก็ได้ไม่คิดดอกเบี้ย

เวลาล่วงเลยมาจนพ.ศ. 2472 กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ยังไม่ปฏิบัติตามที่กรมพระคลังข้างที่กำหนดยุติ ดังนั้นจึงมีพระราชดำรัสให้ถอนสิทธิการ เจริญไฟสายพระพุทธรบาทตั้งแต่วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2472 (1)

การขาดหนี้พระเจ้านรเมศวร์เชลกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงกล่าวหาว่า บริษัท ๓ ไร่ ๓ งาน ไม่เสียเงินค่าภาคหลวง แต่ของไทยเสียปีละ 50,000 บาท ทานเสียมาเป็นเวลา 14 ปี คิดเป็นแบ่งกำไรไป 8 เปอร์เซ็นต์คือ 1 ทุน เพื่อเสียค่าภาคหลวงจนรกรางไม่มีกำไรพอจะแบ่งกัน และเมื่อรถเจ๊กเข้ามาวิ่งมากถึง 6,000 คัน ทำให้รายได้ของบริษัทลดลง ต่อมาเมื่อออกอาชญาบัตรอนุญาตให้เหลือ 3,000 คัน ค่าโดยสารจึงเพิ่มขึ้น แม้กระนั้นก็มีกำไรในปี พ.ศ. 2452 เพียง 46,606 บาท และต่อมาขาดทุนของ เล็กกิจการ

การขาดหนี้ของบริษัท ๓ ไร่ ๓ งานสายพระพุทธรบาท ประการสำคัญมาจากข้อบกพร่องในการจัดการหลายประการ เช่น ไม่มีแม่แต่บัญชีเงินเจาหน้าทีรัฐบาลใดเดือนเป็นระยะ ๆ

(1) "ประกาศถอนสิทธิการ เจริญไฟสายพระพุทธรบาท", ประชุมกฎหมายประจำศก, 42 (พ.ศ. 2472): 212.

แต่ไม่ปรับปรุงให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีสาเหตุมาจากการขาดเงินทดคำเนนการ รายได้
ไม่คมทนที่ลงไป การเสียเปรียบบริษัทตะวันตกที่ไม่ต้องเสียเงินค่าภาคหลวง แคมบริษัทไทย
ต้องเสียเงินนี้ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ขาดทุน และในที่สุดต้องเลิกกิจการ

หรือในกรณีโรงไฟฟ้าสามเสนที่พระยาสุชมนัยวินิตเป็นผู้อำนวยการ ก็แสดงให้เห็น
เห็นถึงขอบปรองในการจัดการ การทำงานอย่างไม่มีระบบ ซึ่งปรากฏหลักฐานดังต่อไปนี้
นี้คือ โรงไฟฟ้าสามเสนเริ่มวางโครงการมาตั้งแต่ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวโดยมอบให้พระยาสุชมนัยวินิต (เจ้าพระยาบำมราช) (1) เป็นผู้จัดตั้งโรง
ไฟฟ้าขึ้นมาโดยทำในรูปบริษัทค้าขายทุน จำกัด เงินทุนจากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
เสียดอกเบี้ยร้อยละ 4 ต่อปี เริ่มดำเนินการ เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2454 ส่ง
กระแสไฟฟ้าในเดือน เมษายน พ.ศ. 2457 ในการจัดตั้งโรงไฟฟ้าแห่งนี้มีจุดประสงค์
3 ประการคือ (2) เพื่อกิจการประปา เพราะเครื่องสูบน้ำใช้กำลังไฟฟ้ามาก เพื่อการ
ไฟฟ้าในพระราชวังดุสิต โดยเฉพาะพระที่นั่งอนันตสมาคม และเพื่อการไฟฟ้าในเขต
พระนครตอนเหนือ การไฟฟ้าสามเสนเริ่มเบิกเงินจากพระคลังมหาสมบัติ เมื่อพ.ศ. 2454

(1) เจ้าพระยาบำมราช เป็นนักธุรกิจที่สำคัญคนหนึ่งลงทุนในกิจการหลายอย่าง
นอกจากบริษัทบูนทิเมนต์และเป็นผู้อำนวยการโรงไฟฟ้าสามเสนแล้ว ยังมีกิจการอื่น ๆ อีก
เช่น บริษัทบอดานศิลาสยาม บริษัทเดินเรือพระยาสุชมนัยวินิตเดินเรือระหว่างกรุงเทพฯ -
บ้านคอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี การลงทุนทั้งหมดประสบความสำเร็จ แต่ละกิจการมีพระคลัง
ช่างที่เป็นหุ้นส่วนครบ ยกเว้นการไฟฟ้าสามเสนที่เงินกิจการที่เจ้าพระยาบำมราชทำเป็น
กิจการที่เกี่ยวข้องถึงกัน เป็นลูกโซ่ เช่นตั้งบริษัทเดินเรือขึ้นมาเพื่อให้บริการบริษัทบอดาน
ศิลาสยาม บริษัทบูนทิเมนต์และบอดานศิลาสยามได้ใช้ไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าสามเสน เป็นคน
เป็นการริเริ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันเพื่อไม่ให้เกิดประโยชน์ไว้ไหล; หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
รล. 20/43 บริษัทเดินเรือพระยาสุชมนัยวินิต 15 มิถุนายน - 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2465.

(2) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 7 พ. 10/2 สมเด็จเจ้าฟ้า
กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินกรามบังคมธุลีรัชกาลที่ 7 9 มกราคม พ.ศ. 2471.

รายได้ตั้งแต่แรกถึงพ.ศ. 2467 เป็นเงิน 1,354,284.54 บาท หักหนี้เงินกู้ ออกเบี่ย
 ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ คงเหลือกำไร 1,000,000 บาท⁽¹⁾ แต่ต่อมาปรากฏว่าชาวชนทรว
 สอบแล้วเป็นชอบครองของ เจ้าพระยาบวรราชซึ่งถือว่า เป็นความผิดทางคดีอาญา แต่ทรง
 ภาคทัณฑ์โทษไว้ ความผิดนั้นคือเจ้าพระยาบวรราชทำสัญญาสนับสนุนบริษัทปูนซีเมนต์เรื่องค่า
 แรงไฟฟ้าพิเศษ ยอมให้การไฟฟ้าหลวงสามเสนขาดทุน โดยไม่ไต่ผลประโยชน์แลกเปลี่ยน
 และนำเงินของโรงไฟฟ้าสามเสนไปอุดหนุนบริษัทบ่อตาสีลาสยามในทางที่เสียเปรียบ รวม
 ทั้ง เจ้าพระยาบวรราช เป็นหนี้โรงไฟฟ้าสามเสน 41,666 บาท และยังไม่ไต่หนี้ ต่อมา
 พ.ศ. 2468 จึงมีการโอนกิจการไปให้กรมหลวงกำแพงเพชร อัครโยธินรับผิดชอบ การ
 ทำงานอย่างไม่มีระเบียบไม่ปฏิบัติตามกฎที่วางไว้อย่างเคร่งครัดและละเอียครอบคอบจึง
 เป็นสาเหตุให้กิจการนั้นขาดทุนได้

3. การ ตลาด นับตั้งแต่ไทยเปิดประเทศค้าเสรีกับต่างประเทศในปี พ.ศ. 2398
 แล้ว การค้าโดยขายตัวมากขึ้นตามลำดับ แต่ธุรกิจการค้าส่วนใหญ่อยู่ในมือของชาวตะวันตก
 เกือบทั้งสิ้น คนไทยที่เป็นนายทุนประกอบกิจการธุรกิจมีน้อยและไม่ค่อยประสบความสำเร็จ
 เท่าที่ควรโดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจป่าไม้ ซึ่งแต่เดิมมีคนไทยเข้าดำเนินการโดยที่รัฐบาล
 ให้คนพื้นเมืองรับเช่าตัดฟันไม้เพื่อเลี้ยงชีพได้ อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาปรากฏว่ากิจการ
 ป่าไม้ตกไปอยู่ในมือของบริษัทต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ จากสถิติปี 2469 พบว่าบริษัทต่างชาติ
 เช่ากรรมกิจการนี้ถึง 84.50% คนไทย 12.50% ราษฎรรายย่อย 2% รัฐบาล 1% ที่
 เป็นเช่นนี้ เนื่องจากบริษัทต่างชาติมีทุนในการประกอบการสูง และการจัดการที่มีประสิทธิภาพ
 ทั้ง 2 ประการมีส่วนเสริมซึ่งกันและกันและมีผลให้กิจการป่าไม้ตกไปอยู่ในมือของบริษัท
 ต่างชาติเหล่านั้น กล่าวคือการทำกิจการป่าไม้ต้องใช้เงินทุนสูงมาก บริษัทต่างชาติที่เข
 มาดำเนินการในไทยสามารถเรียกระดมเงินทุนจากเมืองแม่ของตน ทำให้มีเงินทุนสูง

(1) เรื่อง เดียวกัน.

เช่นบริษัทบอมเบย์มาเซามาลงทุนในไทยถึง 10 ล้านบาท⁽¹⁾ การที่ราษฎรรายย่อยของไทยคงต้องมีเงินจากบริษัทต่างชาติ เมื่อไม่มีเงินโชหน้าจึงต้องโอนสิทธิการเช่าป่าไม้ให้บริษัทต่างชาติ หรือบางครั้งบริษัทต่างชาติใช้เงินจำนวนมากหมักรจัดการจากคนไทย แม้แต่เจ้านายศรทรงนครทางเหนือก็มีทุนไม่เพียงพอต่อการทำป่าไม้ของเงินจากบริษัทต่างชาติเช่นกัน⁽²⁾ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้บริษัทต่างชาติสามารถเช่ากรรมกิจการป่าไม้ไว้ได้เกือบทั้งหมด ไม่เพียงแต่เท่านั้นบริษัทต่างชาติยังสามารถหาแหล่งตลาดเพื่อระบายสินค้าไม้ได้อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทมีการจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งด้านการบริหารและการหาแหล่งตลาด โดยเฉพาะเรื่องตลาดถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในขณะนั้น ชาวตะวันตกใคร่มีอิทธิพลจากเมืองแม่ในทวีปยุโรปเศษชายคาทวีปประเทศในเอเชียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้บริษัทต่างชาติชาวยุโรปสามารถหาแหล่งตลาดที่แน่นอนในการระบายสินค้าขณะเดียวกันในแต่ละประเทศเหล่านี้กลายเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของบริษัทต่างชาติชาวยุโรปอีกด้วย จากข้อได้เปรียบดังกล่าวนับเป็นสิ่งที่ยากยิ่งสำหรับนักกิจการป่าไม้ของคนไทยจะทำการแข่งขันกับบริษัทต่างชาติได้ ดังนั้นปัญหาเรื่องตลาดจึงเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่เจ้าพระยา

(1) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. 2.8/2 บันทึกเรื่องป่าไม้แม่ตา และป่าไม้เมืองลองกับป่าไม้แม่สะลัก 13 สิงหาคม - 12 มิถุนายน ร.ศ. 128; หอจดหมายเหตุแห่งชาติ รัชกาลที่ 5 ม. 16.1/27 มีสเตอร์ เอชเส เลิศรายงานการทำป่าไม้ เอกสารเดิม.

(2) เจ้านายทางเหนือที่กู้เงินจากบริษัทต่างชาติ เช่น เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตย เจ้านครลำปางไกรบ่อนุญาตรับเช่าป่าไม้แม่ตา ไม้เมืองลอง แขวงนครลำปางเป็นเวลา 15 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2452 - 2467 เมื่อสิ้นชีวิตแล้วมีการตรวจสอบหนี้สินปรากฏว่าเป็นหนี้บริษัทบอมเบย์มา 340,000 บาท บริษัทแองโกลสยาม 50,000 บาท หลวงโยนการ(บันโย) 50,000 บาท และหนี้รายอื่น ๆ รวมทั้งสิ้น 570,000 บาท; หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. 2.8/9; หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. 2.8/3 ป่าไม้แม่ตาและเมืองลองกับสัญญาซื้อขายไม้คาง ๆ พร้อมทั้งหลักฐานที่ประกอบด้วยค่างบันทึกทูลเกล้าถวายรัชกาลที่ 7; และในกรณีของเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์เจ้าเมืองเชียงใหม่ไกรบ่อนุญาตให้ทำป่าไม้แม่แจ่มในปี พ.ศ. 2447 เช่นกันเจ้าอินทวโรรสไคภูเงินจากบริษัทบอมเบย์มาเป็นจำนวนเงิน

สุรศักดิ์ประสพ เช่นเดียวกับบริษัทคนไทยอื่น ๆ (1) สำหรับปัญหาเรื่องตลาดนี้ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ประสพกับตัวเอง และโดยนายฎีกากรามมูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อขอให้ทรงช่วยเหลือ ปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ขอให้หมื่นศุภผล แอ้วพิศุคเชษฏ์ ผู้จัดการโรง เลื่อยกลาซีและโรง เลื่อยเอเซียติ๊กมานานถึง 25 ปีจนคนเคยกับหางขายไม้ในยุโรป จีน อินเดีย โหมาชูราย เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีจัดการส่งตัวอย่างไม้ของป่าศรีราชาส่งไปต่างประเทศ เพื่อเป็นการหาตลาดให้กว้างขวางขึ้น แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีจึงมอบให้บริษัทบอร์เนียว เป็นผู้จัดการแทน แม้กระนั้นก็ยังหาตลาดไม้ไม้ได้ คงลงทุนหาตลาดเพิ่มขึ้นดังปรากฏในข้อความว่า

"ครั้น 9 กันยายน พ.ศ. 2456 เจ้าพระยาสุรศักดิ์ศรีราชบริษัทบอร์เนียวทำไม้ 4 ปีครึ่ง ลงทุนมากยังไม่ได้ผลเพราะว่าตลาดอยู่ในยุโรปและอินเดียไม่มีผู้ใครจัก บริษัทบอร์เนียวได้พยายามออกเงิน เพื่อจะเปิดตลาดขายไม้สินเงิน 750,000 บาท บัดนี้ตลาดในยุโรปและอินเดียมีผู้รู้จักใจไม้ศรีราชามากขึ้นราคาก็ขึ้น..." (2)

นอกจากปัญหาตลาดต่างประเทศแล้ว เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรียังประสบปัญหาตลาดในประเทศด้วย นั่นคือไม้สังคปรี เขามาขายแข่งกัน ไม้สังคปรีราคาถูกลงกว่าคนจึงนิยมซื้อ

80,000 บาท; หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. 2.8/2 เอกสาร เดิม.

(1) ในเรื่อง ประสพการณ์ความชำนาญนี้คนไทยมัก เสียเปรียบยุโรปคงจะเห็นได้จากพระราชดำรัสของรัชกาลที่ 5 ที่มีถึงพระองค์เจ้าอาภากรวรา "...สิทธิในการทำมาหากินของคนเรานั้นยังไม่มีการมีแก่กล้าเหตุควรความคิดมันพึงจะนำมาทำใหม่ ฝรั่งมันเข้าใจชำนาญมาแล้วทำไมถึงหาง่าย ถึงจะให้เป็นไทยไม่ว่าไรมันลงทุน เขาซื้อเอามันก็กลายเป็นฝรั่ง เหลือเป็นไทยอยู่แค่อ การที่คิดจะอุดหนุนอินเด้สตรี้แลคอมเมิสของไทยไมใช่ไม่คิด ไม่ใจไม่มีใครรู้ แต่หากมันเป็นไปไม่ได้ ด.ย.ประการต่าง ๆ ..."; หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ. 12.2/14 บริษัทฟอกหนัง 7 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 126 ถึง 16 กรกฎาคม ร.ศ. 127.

(2) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 7 กษ. 5.1/1 เอกสาร เดิม.

จากสถิติในรอบ 10 ปีระหว่าง พ.ศ. 2443 - 2452 ไมสังคโปรสัง เขากรุงเทพฯ เป็นจำนวน 7,002,056 บาท⁽¹⁾ ถ้าบริษัทศรีราชาแทนปอทานโคสำเร็จได้เปลี่ยนชานิชมิชไมศรีราชาแทนจะโดยประโยชน์เพิ่มขึ้น มีสเตอร์ เอคิ ผู้จัดการบริษัทบอร์ เนียว เสนอใหม่บริษัทศรีราชาขอพระบรมราชูปถัมภ์สั่งไมศรีราชาไซในราชการแทนไมสังคโปรกจะทำให้ไมศรีราชาจำหน่ายได้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าทรงรับอุปถัมภ์ให้ไซไมในราชการจากบริษัทศรีราชาแทนไมสังคโปร และนอกจากนี้โคทำการไต่ถามไต่หาประชาชนรู้จักไมศรีราชามากขึ้นทำให้หาคาโคสำเร็จ เนื่องจากไมศรีราชาราคาถูกกว่าไม้สัก และมีขนาด ชนิดให้เลือกโคไม้บอชชนิด รวมทั้งสวยงามและคงทน

4. อิทธิพลทางการเมือง นอกจากชาวตะวันตกจะมีประสบการณ์ความชำนาญและการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากกว่าไทยแล้ว ชาวตะวันตกยังใช้อิทธิพลทางการเมืองบีบบังคับและเอาเปรียบคนไทยด้วย โคแก่การที่บริษัทป่าไมไซอิทธิพลติดต่อกับบุคคลและกงสุลชาติเดียวกันกับคนไทยบีบบังคับรัฐบาลไทย ซึ่งสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยขณะนั้นทรงกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

"...พวกแทรกแซงในการทำป่าไม คือ ทูตและกงสุลต่างประเทศอันผู้ผลประโยชน์บุคคล หรือบริษัทชาติของตนที่ทำป่าไม ถ้ามีโอกาสจะขอองคมนตรีรัฐบาลไทยเห็นประโยชน์แก่ชาติของเขา ทำให้เรื่องเล็ก ๆ กลายเป็นเรื่องการเมือง..."⁽²⁾

และจากข้อความที่หม่อมเจ้าไครตศประพันธ์ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยกับเจ้าพระยามหินทรราชเลขาธิการว่า "...ป่าไมฝรั่งเศษจะทำโคเมื่อสัปดาห์แล้ว...คณะโคโลเนียลฝรั่งเศษเขาถืออำนาจเป็นขรรคมและถือหมักใหญ่เป็นพระเจ้า ในเมื่ออยู่ทำการติดต่อกับชาวบุรพทิศ..."⁽³⁾ หรือจากที่มีสเตอร์ เกรฟวิล ราชทูตอังกฤษเขาเฝ้า

(1) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 กษ. 5.1/1.

(2) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. 2.8/8 บันทึกความเห็นเรื่องระเบียบการอนุญาตป่าไม 7 - 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2469.

(3) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. 2.42/9 ฝรั่งเศษขอทำป่าไม พ.ศ. 2467.

สมเด็จพระมหาราชกุมาร ราชานภาพ เพื่อให้พิจารณาการ คอสัมพันธ์ป่าไม้ของบริษัทบอมเบย์ เบอร์มาใหม่ โดยกล่าวรายงานการของ บริษัทบอมเบย์ เบอร์มาที่อังกฤษไม่พอใจค่าคอม ของไทย พรอทั้งว่าจะล่ามากถ้าไม่พิจารณาใหม่⁽¹⁾ แมแต่มีศ.เคอ.คาแนกผู้ชำนาญ การป่าไม้ของพม่าก็เตือนไทยให้ระวัง เล่ห์เหลี่ยมของบริษัทบอมเบย์ เบอร์มาซึ่ง เคยทำป่าไม้ ในพม่าให้เสียหายมาแล้ว เช่นตัดฟันไม้ค่ากวาขนาดจนวนรัฐบาลพม่าต้องทำสัญญาใหม่ และ เมื่อเข้ามาในไทยก็ตัดไม้สดและกานไม้ที่ยังไม่ใคร่บ่อนดาคที่ป่าแมวง และป่าเมืองอุทัย เป็นคน⁽²⁾ นอกจากนี้เจ้ากรมป่าไม้ ปลัดกรม เจ้าหน้าตี่ต่าง ๆ ในกรมป่าไม้ของไทย เป็นผู้ที่รัฐบาลไทย เสด็จมาจากบริษัททำการ ป่าไม้ในมณฑลพายัพเป็นชาวตะวันตก เมื่อเป็น คนชาติเดียวกันยอมเห็นแก่ประโยชน์ของบริษัทมากกว่าผลประโยชน์ของไทย⁽³⁾ บริษัท ตะวันตกจะร เห็น เป็นใจกับกรมป่าไม้ให้เลือกป่าไม้โลกอนการขอเปิดคอฟฟิสใหม่ การ ทรจวักไม้ก็จัดทำในก่อน ตลอดจนการลอบตีตราไม้ที่ไม่ใช่ไม้ของตน บริษัทเล็ก ๆ ของ ไทยไม่มีเงินฟ้องร้อง แมแต่รัฐบาลไทยก็โดนบีบบังคับในเรื่องนี้ด้วย เช่น ในปี พ.ศ. 2467 รัฐบาลยัดป่าไม้แมแจมกันจากเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ เจ้าเมือง เชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนี้รัฐบาล 320,000 บาท คอกเบี้ยอีก 16,000 บาท⁽⁴⁾ ไม้โซหนี้ตามกำหนดรัฐบาลจึงยัดคืนให้ กรมป่าไม้จัดทำป่านี้เอง รัฐบาลทำใ้กล้าไรก็เนื่องจากบ้านแมแจมเป็นป่าอุดมสมบูรณ์ การ

(1) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 2.16.1/19 จักรการแก้ไข เรื่องสัญญาป่าไม้ที่ขัดข้องกับบริษัทต่าง ๆ แลเจ้านายเมืองลาวเรียกเงินแก่บริษัท 3 สิงหาคม ร.ศ. 118.

(2) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 ม. 16.1/16 ความเห็นแล คำแนะนำของคาร์แนกโน เรื่องจัดการป่าไม้ที่เกี่ยวกับบอมเบย์ เบอร์มา 31 ธันวาคม ร.ศ. 117.

(3) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. 001/12 รายงานการตรวจราชการนครราชสีมา อุดล และมณฑลพายัพ พ.ศ. 2458; หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.16/10 เอกสาร เดิม.

(4) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. 2.8/2 เอกสาร เดิม.

ชักลากไม่วายสะดวกกว่าก่อน แต่รัฐบาลไทยก็คงสงสัยใหม่บริษัทอีสเอเซียคิกท่าแทน
เพราะอิทธิพลของตะวันตกที่เขาต่างชาติของคน (1)

ปัญหาเรื่องอิทธิพลทางการ เมืองนี้เจ้าพระยาสุรศักดิ์ประสพเช่นเดียวกับนายพัน
ชาวไทยคนอื่น ๆ ด้วย (2) เช่นในขณะที่มีบริษัทรีราชาซอคักไม้ขนาดโต 8 ก่า ตามสัมปทาน
เป็นครั้งแรก แครกรมป่าไม้คักไม้โต 13 ก่าขึ้นไป เมื่อบริษัทรีราชาโอนกิจการให้บริษัท
บอร์ เนียวในปีนั้นกรมป่าไม้อนุญาตให้คักไม้ 10 ก่าขึ้นไป (3) ปัญหาอิทธิพลทางการ เมือง
จึง เป็นปัญหาหนึ่งในหลาย ๆ ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อกิจการธุรกิจป่าไม้ศรีราชาของจอมพล
เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี

5. บุคคลลักษณะส่วนตัว กิจการธุรกิจใด ๆ ก็ตาม ผู้บริหารมิใช่แต่เพียง
บุคคลที่ อบรม ายละเอียดของธุรกิจเท่านั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับ
ผู้บังคับบัญชา และบุคคลทั่วไป จึงจะทำให้กิจการดำเนินไปด้วยดี จอมพลเจ้าพระยา
สุรศักดิ์มนตรีแม้ว่าจะระ อบรม และมีประสบการณ์ทาง เศรษฐกิจมาบ้างก็ตาม แต่วิธีการรับ
ราชการของท่านเริ่มมาจากการ เป็นทหาร และเป็นผู้บังคับบัญชา เป็น เวลายาวนานกว่าชีวิต
การรับราชการพลเรือน อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ท่านคิดนี่ยทหาร คือ การค้าสิ่ง การ

(1) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. 2.42/9 เอกสาร เดิม.

(2) กรณีที่ เห็นว่าบริษัทต่างชาติใดเปรียบอีกคือ บริษัทกิมเซงหลีแสดงให้ เห็นถึง
ความลำเอียง ของกรมป่าไม้ บริษัทกิมเซงหลีขอสัมปทานทำป่าไม้แห่งหนึ่ง ไร่ บ่อนุญาตและ
คักฟัน เรียบร้อยแล้วเจ้าพนักงานไม่ยอมให้ไม้เหล่านี้ โดยอ้างว่าเป็นไม้นอกเขตสัญญา แคร
กลับไปยกให้บริษัทบอมเบย์เบอร์มา และในกรณีป่าไม้ เมือง ลองก็เช่นกัน บริษัทกิมเซงหลี
เสียค่าคอและศึกร านหมดแล้ว แต่ไม้ของทางบอมเบย์เบอร์มาพนักงาน ละ เวณไม้ศึกร าน;
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ประชุมพระราชพิถด เลขาภาคที่ 4 หน้า 191;
หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร รัชกาลที่ 5 ม. 16/10.

(3) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สบ. 2.33/6.

การ เค็ดชาก และโจรอน ซึ่งไม่เหมาะสมกับนักธุรกิจที่ตองใจเป็น สุขุม ละ เอี้ยกร อบคอม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนทุกระดับ ซึ่งจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ชาติคุณสมบัติในข้อนี้ นับตั้งแต่สมัยรับ ราชการ ทานมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับคนทุกระดับ. เช่นกับสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม เสนาบดีกระทรวงวัง กับพระยานรรัตน หรือกับพระยาปรีชาชาญ บริบาลผู้โตบังคับบัญชา เมื่อครั้งดำรงตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวง เกษกร⁽¹⁾ และ เมื่อท่านประกอบ กิจการธุรกิจทานก็มีปัญหาเกี่ยวกับผู้ร่วมงานคือ พระยามหิบาลผู้จัดการ ของบริษัทกิมเซ่งหลี กับ สมเด็จพระอมพระสวัสดิ์วิวัฒน์วิศิษฎ์ซึ่งภายหลัง เป็นหนี้ส่วนใหญ่ของบริษัทศรีราชาทำใ้การดำเนินงานไม่ราบรื่นถึงขั้นฟ้องร้อง หรือกับชาวบานที่ศรีราชาซึ่งไม่ยอมรับจ้างคักพันไม้ไ้ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีต้องไปจ้างแรงงานคักไม้มาจากอุบลราชธานี และการ เป็นบุคคลที่ กลาไค กลาเสี้ย จนในบางครั้งก็กลายเป็นบุคคลที่ขาดความละเอียดกรอบคอม ไคแก่การ ใช้จ่ายเงินตักประเภท เมื่อครั้งรับ ราชการทหาร โดยนำเงินส่วนตัวทดลองจ่ายใน ราชการและไม่ได้เงินคืน เมื่อมาประกอบกิจการธุรกิจทานก็บกรองในเรื่องการ เงิน จนถึงขั้นดำเนินงานไม่ไ้และตองโอนกิจการไ้พระคคลัง ขางที่ไ้ที่สุด

จากการ วิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคการ ลงทุนในธุรกิจป่าไม้ศรีราชาของ จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี พบว่าการ ดำเนินงานของทานมีปัญหาและอุปสรรคด้าน เงินทุน ตองการเงิน การลงทุนตอง ใช้จ่ายเงินมากไม่คุ้มกับทุนที่ลงไป การขาดความร ชาคประสบการณ์ ที่แท้จริง ตลอดจนปัญหาคานการ คลาค รวมทั้งบุคคลลักษณะส่วนตัว สิ่งเหล่านี้ยอมเป็น อุปสรรคสำคัญตองการ ลงทุนของทานด้วย.

(1) ไ้ปรคกรายละเอียดในบทที่ ๓ หน้า 32 -36

บทสรุป

การทําสวนรัฐวิสาหกิจทางไมครีและพาณิชย์ที่ไทยทํากับประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2398 เป็นคนมาสงมลีให้เศรษฐกิจไทยเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิด ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนและค้าขายทำให้การค้าภายในประเทศขยายตัวตามไปครบ เกิดความจำเป็นในการบริโภคนสินค้ามากประเภทขึ้น อย่างไรก็ตามการเปิดประเทศทำให้ไทยต้องเลิกการค้าผูกขาดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแก้ปัญหาการค้าที่รัฐขาดรายได้หลายประการ เช่น การเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากร การตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์เป็นองค์การควบคุมการเงินของประเทศ การกระทำคั้งกล่าวขอมมีผลกระทบกระเทือนถึงรายได้ของขุนนางข้าราชการ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่ความต้องการสินค้ามากขึ้นและเป็นการเพิ่มรายได้ของคน เจ้านายขุนนางข้าราชการที่พอมันจึงเริ่มสนใจการลงทุนธุรกิจประเภทต่าง ๆ ซึ่งในขณะนั้นการลงทุนธุรกิจส่วนใหญ่เป็นการลงทุนที่พรรคคลังข้างที่มีส่วนรวมลงทุนควบ หรือให้เงินไปลงทุน การลงทุนจึงมีส่วนสัมพันธ์กับระบบราชการ

การศึกษาชีวิตการรับราชการของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง-ชูโต) ตั้งแต่เริ่มรับราชการ เป็นมหาดเล็ก จนได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นเสนาบดีกระทรวงเกษตรพาณิชย์ อันเป็นตำแหน่งสุดท้ายนั้น ทำให้ท่านได้มีโอกาสแสวงหาและสะสมทรัพย์สินรวมทั้งไต่รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ เช่น เกี่ยวกับขุนนางโดยทั่วไปในขณะนั้น ยิ่งกว่านี้การที่ท่านมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 รวมทั้งความสามารถ บุคลิกส่วนตัว การมีความสนใจทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เป็นส่วนช่วยผลักดันให้จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เป็นหนึ่งในคนไทยเพียงไม่กี่คนที่ให้ความสนใจและกล่าลงทุนดำเนินงานธุรกิจ โดยการลงทุนตั้งบริษัทป่าไมศรีราชา

บริษัทป่าไมศรีราชา เป็นบริษัทที่ประกอบกิจการค้าไมกระยะยาวโดยที่ตำบลศรีราชา การลงทุนครั้งแรกของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีลงทุนเพียงผู้เดียวและเป็นผู้จัดการเองโดยถือหุ้นที่เสมอมาในระหว่างรับราชการ การลงทุนไม่เป็นตามความคาดหมายของท่านเพราะนอกจากลงทุนสร้างโรงเลื่อย ที่เครื่องจักรที่จำเป็นแล้ว ยังต้องลงทุนซื้อรถไฟ รางทางรถไฟเขาไปชุกฉลากไม้ในป่า เนื่องจากไมกระยะยาวโดยเป็นไม้หนักล่อนนำมาไม้ใด เป็นการ

ลงทุนที่สูงมากเกิน เป้าหมายที่วางไว้ครั้งแรก และเป็นหนี้ต้องยกยืมมาจากพระคลังข้างที่
แม่จะเสียดอกเบี้ยอัตราทำแต่การกู้เงินจำนวนมากก็นับว่าเป็นการเพิ่มยอดรายจ่ายใน
ที่สุดคงต้องในรูปบริษัทจำกัดมีคณะกรรมการดำเนินงาน แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเพราะ
การลงทุนสูงไม่คุ้มกับรายได้ที่ได้นับ เมื่อจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีสิ้นชีวิตแล้ว กิจการ
บริษัทศรีราชาชน จากกิจงศกเป็นของพระคลังข้างที่ใน พ.ศ. 2474 เนื่องจากจอมพล
เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีกู้เงินจากพระคลังข้างที่เป็นจำนวนเงินหลายแสนบาท และค้าง
ส่งทั้ง เงินคนและดอกเบี้ย

จากการศึกษาพบว่า การลงทุนของ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีมีข้อบกพร่องในการ
ดำเนินงานมาก เช่น การคำนวณการลงทุนผิดพลาด การทำงานโดยไม่มีบัญชีรายละเอียด
ให้ชัดเจน ในช่วงที่ท่านต้องไปปราบกบฏเงี้ยว บริษัทกิมเซ่งหลีเป็นผู้จัดการแทน บริษัท
กิมเซ่งหลีทำงานโดยไม่มีบัญชีรายละเอียดและไม่ผลกำไรให้ นับว่าท่านเสียเปรียบบริษัท
กิมเซ่งหลี แม้ว่าท่านจะพยายามใช้ความสามารถ ความอดสาหัสตั้ง เป็นบริษัทดำเนินกิจการ
มาได้บางแล้วจนกลายเป็นอุตสาหกรรมโรง เลื่อยจักรที่ทันสมัยแห่งหนึ่ง แต่ขาดความ
ชำนาญ ขาดประสบการณ์ การใช้เงินลงทุนที่สูงเกินไปทำให้ต้นทุนสูง ไม่สามารถขายแข่ง
กับไม้จากสิงคโปร์ได้ จำเป็นต้องลดราคาลง กำไรที่ได้นับจึงไม่คุ้มทุนที่ตั้งไป

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบการลงทุนในกิจการป่าไมระหว่งไทยกับตะวันตก จะ
เห็นได้ชัดถึงข้อเสียเปรียบในเรื่องเงินทุนบริษัทในตะวันตกมีทุนมากและกลับเป็นเจ้าหนี
ไทยคนไทยเงิน การจัดการและประสิทธิภาพมีมากกว่า ตลอดจนใช้สิทธิพลทางการ เมือง
เพื่อผลประโยชน์ของตน แม้บางครั้งซึ่ง เป็นการฉกฉวย สมัยของไทย รัฐบาลไทยก็จำ
ยอม เพราะความเสียเปรียบในเรื่องการใช้สิทธิพลทางการ เมืองนั่นเอง

การศึกษานพบว่าการลงทุนในบริษัทป่าไม้ศรีราชา ทุนจากนี้เป็นการศึกษา
โดยใช้ตัวบุคคลเป็นแกนศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ ทั้งนี้โดยเนนพิจารณาลักษณะการ
ลงทุนธุรกิจของคนไทย ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ เป็นสำคัญ.